

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК 336.201

Лоскоріх Габрієлла Людви́ківна

*доктор філософії з обліку і оподаткування, доцент,
заступник завідувача кафедри обліку і аудиту*

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Loskorikh Gabriella

PhD in Accounting and Taxation, Associate Professor,

Deputy Head of the Department of Accounting and Auditing,

Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

ORCID: 0000-0002-5402-7220

Сочка Катерина Андріївна

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Sochka Kateryna

PhD in Economic Science, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing

Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

ORCID: 0000-0002-6247-221X

Перчі Оксана Федорівна

викладач кафедри обліку і аудиту

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Perchi Oksana

Lecturer of the Department of Accounting and Auditing

Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

ORCID: 0000-0003-4514-721X

FATCA: МІЖНАРОДНИЙ ОБМІН ПОДАТКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

FATCA: INTERNATIONAL TAX INFORMATION EXCHANGE AS A TOOL FOR BUDGETARY STABILITY

***Анотація.** Вступ. У сучасному світі, де міжнародні фінансові потоки є основою для розвитку економік, виникає потреба у створенні ефективних механізмів контролю за фінансовими операціями з метою запобігання податковим правопорушенням та забезпечення прозорості фінансових ринків. Одним з таких інструментів є FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) — законодавчий акт США, який забезпечує автоматичний обмін податковою інформацією між країнами і сприяє боротьбі з ухиленням від податків через приховування фінансових активів за кордоном. Це важлива ініціатива, що не тільки змінює підхід до глобального фінансового контролю, але й допомагає забезпечити фінансову стабільність та прозорість, що в свою чергу сприяє зміцненню бюджетної стабільності держав.*

***Мета.** Метою статті є дослідження впливу міжнародного обміну податковою інформацією через FATCA на забезпечення бюджетної стабільності та фінансової прозорості в Україні. У статті також ставиться за мету аналіз механізмів реалізації FATCA в контексті українського законодавства.*

***Матеріали і методи.** Матеріалами дослідження є: нормативно-правові акти, що регулюють механізми обміну податковою інформацією в рамках FATCA, зокрема міжнародні угоди, закони та постанови, прийняті як на рівні США, так і на рівні України; наукові напрацювання вітчизняних і закордонних авторів щодо фінансових і податкових реформ, що досліджують ефективність впровадження механізмів обміну інформацією в контексті міжнародного оподаткування.*

У процесі здійснення дослідження було використано наукові методи: У процесі здійснення дослідження було використано наукові методи: аналіз — для вивчення нормативно-правових актів, що регулюють FATCA; порівняльний аналіз — для оцінки підходів до автоматичного обміну податковою інформацією; інтерпретація нормативно-правових актів — для з'ясування положень міжнародних угод і їхнього впливу на законодавство України; емпіричний метод — для аналізу результатів реалізації FATCA в Україні; системний підхід — для дослідження взаємодії елементів обміну інформацією; історичний метод — для розгляду етапів розвитку співробітництва в обміні податковою інформацією; логічне узагальнення — для формулювання висновків щодо впливу FATCA на фінансову систему України.

Результати. У результаті дослідження встановлено, що FATCA є потужним інструментом для забезпечення прозорості фінансових потоків та боротьби з ухиленням від податків. В Україні Державна податкова служба (ДПС) є компетентним органом для виконання положень цієї угоди, здійснюючи автоматичний обмін податковою інформацією щодо рахунків американських платників податків у фінансових установах країни. У статті також розглянуто зміни в українському законодавстві, які дозволяють забезпечити виконання вимог FATCA, зокрема зміни в Податковому кодексі України та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність фінансових агентів. Це дозволяє Україні забезпечити відповідність міжнародним стандартам та сприяє ефективній боротьбі з податковими правопорушеннями.

Перспективи. Перспективами подальших досліджень є оцінка ефективності виконання FATCA в Україні, зокрема вивчення впливу цього механізму на фінансову стабільність держави, національну податкову систему та діяльність фінансових установ.

Ключові слова: FATCA, податкова інформація, бюджетна стабільність, фінансова прозорість, податкові правопорушення, міжнародне оподаткування, фінансові установи, податкові органи.

Summary. *Introduction. In the modern world, where international financial flows serve as the foundation for economic development, the need for effective mechanisms to control financial operations arises in order to prevent tax violations and ensure transparency in financial markets. One of these tools is FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) — a U.S. legislative act that ensures the automatic exchange of tax information between countries and contributes to the fight against tax evasion through the concealment of financial assets abroad. This important initiative not only changes the approach to global financial control but also helps ensure financial stability and transparency, which, in turn, strengthens the budgetary stability of states.*

Purpose. The purpose of this article is to explore the impact of international tax information exchange through FATCA on ensuring budgetary stability and financial transparency in Ukraine. The article also aims to analyze the mechanisms of FATCA implementation within the context of Ukrainian legislation.

Materials and methods. The study's materials include regulatory legal acts governing the mechanisms of tax information exchange under FATCA, specifically international agreements, laws, and regulations adopted both in the United States and Ukraine; scientific works of domestic and foreign authors on financial and tax reforms that explore the effectiveness of implementing information exchange mechanisms in the context of international taxation.

The following scientific methods were used in the study: analysis — to study the legal acts regulating FATCA; comparative analysis — to assess approaches to automatic tax information exchange; interpretation of legal acts — to clarify the provisions of international agreements and their impact on Ukrainian

legislation; empirical method — to analyze the results of FATCA implementation in Ukraine; systemic approach — to investigate the interaction of information exchange elements; historical method — to review the stages of cooperation in tax information exchange; logical generalization — to formulate conclusions regarding FATCA's impact on Ukraine's financial system.

Results. The study establishes that FATCA is a powerful tool for ensuring the transparency of financial flows and combating tax evasion. In Ukraine, the State Tax Service (STS) is the competent authority for implementing the provisions of this agreement, carrying out the automatic exchange of tax information regarding the accounts of U.S. taxpayers in the country's financial institutions. The article also examines the changes in Ukrainian legislation that allow for the fulfillment of FATCA requirements, including amendments to the Tax Code of Ukraine and regulations governing the activities of financial agents. This enables Ukraine to comply with international standards and promotes effective combat against tax violations.

Discussion. Prospects for further research include evaluating the effectiveness of FATCA implementation in Ukraine, particularly studying its impact on financial stability, the national tax system, and the activities of financial institutions.

Key words: *FATCA, tax information, budgetary stability, financial transparency, tax violations, international taxation, financial institutions, tax authorities.*

Постановка проблеми. У контексті глобалізації економічних процесів та збільшення міжнародних фінансових транзакцій постає питання ефективного контролю за фінансовими потоками, що стали новими каналами для ухилення від сплати податків. Це вимагає розробки та впровадження національних і міжнародних механізмів, що сприятимуть регулюванню транскордонних фінансових потоків, зокрема, через

забезпечення прозорості та підвищення рівня податкової відповідальності. Проблеми, пов'язані з фінансовими злочинами та ухиленням від податків, вимагають ґрунтовного дослідження глобальних стандартів, зокрема Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (Foreign Account Tax Compliance Act - FATCA), який сприяє забезпеченню стабільності національних економік шляхом удосконалення податкових практик і посилення боротьби з фінансовими правопорушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні дослідження у сфері міжнародного обміну податковою інформацією зосереджені на оцінці ефективності FATCA у боротьбі з ухиленням від сплати податків.

Ahrens L. та Bothner F. [1] аналізують податкові зловживання після запровадження автоматичного обміну інформацією через FATCA та CRS, досліджуючи, як зміни в міжнародних податкових стандартах сприяли зменшенню масштабів ухилення від податків. Cheng S., Massa M., Zhang H. [2] розглядають вплив ухилення від податків на управлінські стимули в міжнародних фінансових установах, зокрема у контексті FATCA та офшорних взаємних фондів. Hernandez C. [4] аналізує приклад угоди між США та Гренландією щодо покращення міжнародного податкового співробітництва в рамках FATCA. Simone L. D., Stomberg B. [7] оцінюють ефективність FATCA у контексті зменшення ухилення від податків через іноземні рахунки. Сирко Д. [15] досліджує еволюцію міжнародно-правового співробітництва, зокрема аналізує роль FATCA у досягненні глобальної фінансової прозорості. Дяченко С. та Фенюк Я. [8] розглядають удосконалення регулювання офшорних зон в умовах глобалізації та вплив інтеграції FATCA на ці процеси. Хмара М. і Демидчук К. [17] оцінюють сучасний стан антиофшорного регулювання, наголошуючи на викликах, з якими стикаються країни при впровадженні FATCA. Отже актуальними залишаються питання дослідження реалізації FATCA в національних системах, а також інтеграції цього механізму з іншими міжнародними

стандартами, для забезпечення прозорості фінансових потоків, ефективної боротьби з ухиленням від сплати податків, зниження ризиків фінансових злочинів і зміцнення міжнародної податкової співпраці.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу міжнародного обміну податковою інформацією через FATCA на забезпечення бюджетної стабільності та фінансової прозорості в Україні. Дослідження спрямоване на аналіз механізмів реалізації FATCA в контексті українського законодавства, а також на визначення шляхів удосконалення міжнародного співробітництва у сфері обміну податковою інформацією для підвищення ефективності боротьби з ухиленням від сплати податків та забезпечення стабільності податкової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2003 році Європейський Союз (ЄС) здійснив одну з перших значущих спроб міжнародного співробітництва в галузі обміну податковою інформацією через прийняття Директиви 2003/48/EC (Directive 2003/48/EC on taxation of savings income in the form of interest payments [3]) щодо оподаткування доходів від заощаджень у вигляді відсоткових платежів. Ця директива стосувалася лише депозитних рахунків, на яких нараховуються відсотки, і мала на меті забезпечити більшу прозорість у сфері оподаткування доходів від заощаджень в межах ЄС. Проте вона залишала поза увагою інші типи активів, зокрема портфелі акцій, що створювало значні лазівки для ухилення від оподаткування. Власники таких активів могли приховувати свої доходи та майно, що ставало проблемою для ефективного контролю та забезпечення рівних умов для усіх платників податків. Крім того, директива була застосовна тільки до європейських фінансових установ, що обмежувало її можливості у боротьбі з ухиленням від податків на міжнародному рівні. Це спричиняло певні прогалини в системі, оскільки багато операцій, що мали місце поза межами ЄС, не підпадали під її дію.

З початком глобальної фінансової кризи 2008 року, що була супроводжена численними міжнародними податковими скандалами, зокрема пов'язаними з банківськими установами та укриттям податкових доходів, країни G20 усвідомили необхідність системних та узгоджених дій для боротьби з глобальним ухиленням від сплати податків. Керівники цих країн зробили важливу заяву в Лондоні у квітні 2009 року, проголосивши, що ера банківської таємниці, яка дозволяла ховати фінансові активи за кордоном, завершена. З того часу країни G20 стали активними учасниками ініціативи з глобальної прозорості, що включає створення міжнародних стандартів для обміну податковою інформацією через такі інституції, як Глобальний форум з прозорості та обміну податковою інформацією при Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD).

На рівні ЄС у квітні 2009 р. Європейською комісією представлено доповідь «Забезпечення належного врядування у податкових справах» як дороговказ для країн – членів ЄС, кандидатів на вступ до ЄС та тих країн, що отримують допомогу від ЄС. Основні рекомендації цієї доповіді як заходи захисту фінансової системи ЄС, а також протидії ухиленню від сплати податків полягають у встановленні податкової прозорості, обміну інформацією, справедливої податкової конкуренції. Цим документом пропонується внесення змін до *acquis communautaire* ЄС у сфері оподаткування, зокрема й до директиви 2003/48/ЄС [15].

Acquis communautaire (у перекладі – «надбання» або «добробок Співтовариств») є терміном, що позначає сукупність усіх правових актів, політичних документів та практик, які діють на території ЄС на певний момент часу (законодавчі акти, регламенти, директиви, рішення судових органів, політичні зобов'язання та принципи). Усі держави, які бажають стати членами ЄС, зобов'язані адаптувати своє законодавство, структури та інституції до вимог *acquis*.

Загалом, до середини 2000-х років міжнародне співробітництво в галузі обміну податковою інформацією відбувалося переважно в форматі обміну даними за запитом. Однак ця система не була достатньо ефективною для забезпечення прозорості та попередження фінансових злочинів на глобальному рівні. Відсутність автоматичного обміну інформацією обмежувала можливості боротьби з ухиленням від податків, оскільки національні органи часто не мали доступу до необхідної інформації або ж могли її отримати лише за окремими запитами.

Після кризи 2008 року ситуація змінилася. Ініціативи, які передбачали автоматичний обмін податковою інформацією, набули значного розвитку.

Розробка стандартів автоматичного обміну інформацією про фінансові рахунки значною мірою стала результатом ініціативи США, яка спрямована на боротьбу з ухиленням від сплати податків на міжнародному рівні. Визнана економіками світу, ця модель обміну інформацією згодом стала основою для глобальних стандартів, що сприяли більшій прозорості фінансових потоків. Одна з найбільш радикальних ініціатив у цій сфері — Закон «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (Foreign Account Tax Compliance Act -FATCA) [5] прийнятий у США 18 березня 2010 року та введений в дію з 1 липня 2014 року.

FATCA набув чинності поетапно в період з 2014 по 2015 роки. Згідно з цим законодавчим актом, Міністерство фінансів США вимагає від іноземних фінансових установ подавати звітність безпосередньо або через державні органи до Служби внутрішніх доходів США (Internal Revenue Service - IRS) щодо фінансових рахунків, які відкриті на території цих країн платниками податків США або юридичними особами, частка статутного капіталу яких належить громадянам США. Це дозволяє США здійснювати контроль за фінансовими активами своїх громадян, навіть якщо ці активи знаходяться за кордоном

Особливістю FATCA є те, що цей закон не обмежується лише юрисдикцією США. Він поширюється на фінансові установи по всьому світу, включаючи ті, що мають кореспондентські відносини з банками та іншими фінансовими установами США. Це дозволяє створити міжнародну систему обміну податковою інформацією, де навіть іноземні банки повинні дотримуватись вимог США та надавати інформацію про американських платників податків, що зберігають активи в їхніх установах.

США є єдиною країною, де всі громадяни є податковими резидентами незалежно від того, де вони фактично проживають. Це означає, що для податкових цілей громадянин США залишається резидентом країни, навіть якщо він перебуває на постійному проживанні в іншій державі. Це правило стосується всіх американських громадян без винятку, що створює унікальні умови для контролю над їхніми фінансовими активами по всьому світу.

Законодавство США вимагає від громадян звітувати перед IRS щодо своїх іноземних фінансових рахунків та активів. Для цього вони повинні заповнювати спеціальну форму 8938 — «Звіт про визначені іноземні фінансові активи».

Дія FATCA посилюється жорсткими фінансовими санкціями, які накладаються на фінансові установи інших країн у випадку їх відмови співпрацювати з урядом США. Санкції, передбачені цим законодавчим актом, включають накладення додаткового податку на доходи фінансових установ, що відмовляються виконувати вимоги FATCA. Цей податок становить 30% і застосовується до доходів, отриманих від операцій фінансових установ в США. Таким чином, якщо іноземна фінансова установа відмовляється від обміну податковою інформацією з США, вона не лише порушує міжнародні угоди, а й ризикує втратити частину доходів від діяльності на американському ринку.

Україна не є повноправним учасником FATCA, оскільки цей закон в основному стосується взаємовідносин між США та фінансовими

установами інших країн. Однак Україна підписала міжурядову угоду з США, що дозволяє виконання вимог FATCA на території України. Офіційно країна приєдналася до цієї угоди 7 лютого 2017 року. Підписавши міжурядову угоду із США, Україна зобов'язалась обмінюватись інформацією про фінансові рахунки американських платників податків, які ведуть свої рахунки в українських фінансових установах.

Ця угода є важливим кроком для забезпечення відповідності України міжнародним стандартам податкової прозорості та для уникнення можливих штрафних санкцій з боку США для українських фінансових установ. Вона зобов'язує українські банки та інші фінансові установи збирати та передавати інформацію про рахунки, що належать резидентам США, до податкових органів України, які в подальшому передають цю інформацію до IRS. Це дозволяє США отримувати точну інформацію про фінансові активи своїх громадян, що зберігаються в Україні, та ефективно контролювати виконання податкових зобов'язань.

Існує дві основні моделі взаємодії банків та фінансових інститутів з IRS у рамках FATCA, що визначають, як здійснюється обмін податковою інформацією між країнами (рис. 1). Обидві моделі дозволяють забезпечити відповідність стандартам FATCA та підвищити прозорість фінансових потоків, але різняться ступенем залучення місцевих податкових органів і рівнем прямого контролю з боку IRS.

У рамках Моделі 1 IGA фінансові установи країни зобов'язані звітувати щодо американських клієнтів до місцевих податкових органів, які, у свою чергу, автоматично передають зібрану інформацію до федеральної податкової служби США (IRS). Ця модель забезпечує централізовану систему звітності через місцеві органи, що спрощує процес для іноземних фінансових установ і дозволяє уникнути безпосереднього взаємодії з IRS.

Модель 2 IGA, на відміну від Моделі 1, передбачає, що фінансові установи звітують безпосередньо до IRS, минаючи місцеві податкові

органи. Це означає, що фінансові установи потрапляють під прямий контроль з боку IRS і зобов'язані розкривати більше даних про свою діяльність, включаючи додаткову інформацію про оцінку та підбір клієнтів. Таким чином, Модель 2 дозволяє IRS здійснювати більш жорсткий і контрольований моніторинг діяльності іноземних фінансових установ, що є більш суворим підходом у порівнянні з Моделлю 1.

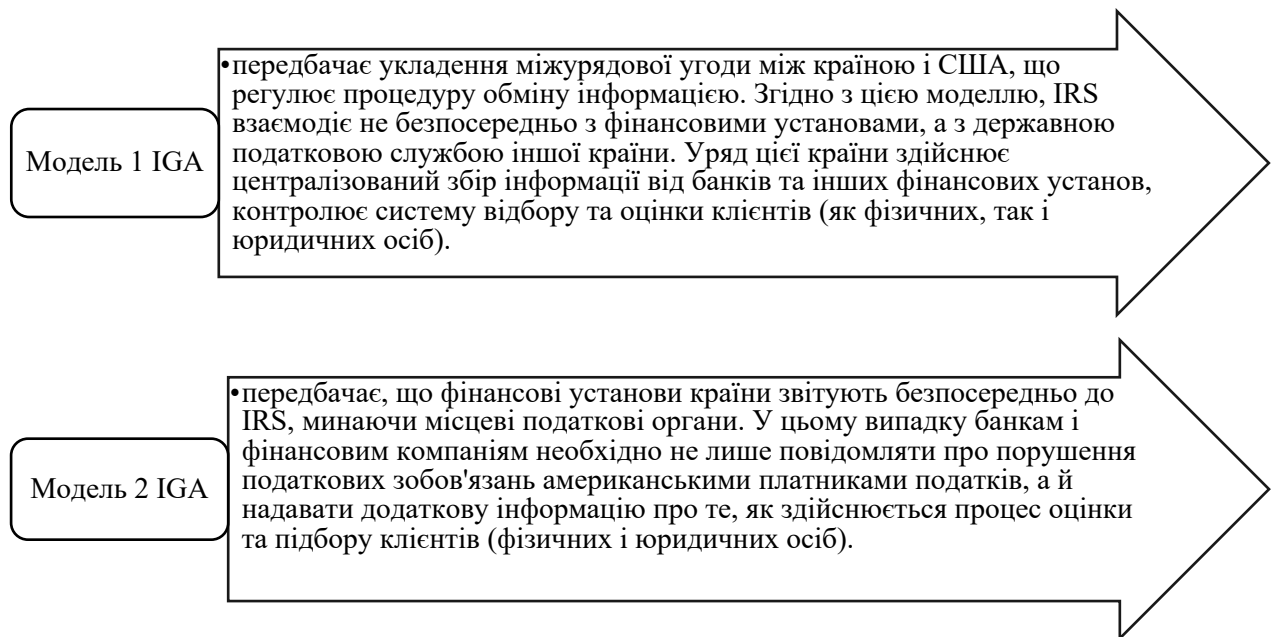

Рис. 1. Моделі FATCA

Джерело: сформовано на основі [5]

Моделль 1 IGA має ще дві варіації:

✓ **Моделль 1А** передбачає взаємний обмін інформацією в обидва напрямки між країнами, що уклали двосторонню угоду. Тобто інформація про податкові рахунки буде передаватися не лише від країни до США, але й у зворотному напрямку — США надаватимуть податкові дані країні-партнеру.

✓ **Моделль 1В** передбачає односторонній обмін інформацією, коли країна звітує лише щодо американських платників податків, і лише ця інформація передається до IRS. Це модель обміну, в основному, лише для звітності по американських громадянах, без двостороннього обміну.

Україна підписала Угоду FATCA за моделлю 1В, тобто односторонній обмін. Закон зобов'язує українські банки та інші фінансові установи надавати інформацію про клієнтів — платників податків США, фізичних та юридичних осіб, до податкової служби США (IRS). Йдеться про номери рахунків, обороти за рахунками і залишки по них [6].

Ратифікація Угоди 29 жовтня 2019 року щодо застосування положень FATCA та внесення змін до законодавчих актів України 3 грудня 2019 року є важливим кроком для забезпечення виконання вимог цього закону на території України. Ці зміни охопили кілька важливих аспектів, зокрема:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [10] щодо визначення порядку розкриття банківської таємниці.
2. Закон України «Про депозитарну систему України» [12] щодо доступу до інформації, що міститься в системі депозитарного обліку.
3. Податковий кодекс України [9] — щодо визначення понять: підзвітний рахунок та його власники, фінансовий агент і фінансовий рахунок.

Ці зміни забезпечують виконання в Україні вимог FATCA через внутрішнє звітування та автоматичний обмін інформацією між Державною податковою службою України та IRS щодо рахунків, відкритих платниками податків США в українських фінансових установах. Це дає змогу Україні бути в повній відповідності до міжнародних стандартів податкової прозорості та забезпечити ефективну боротьбу з ухиленням від сплати податків на глобальному рівні.

Україна прийняла низку нормативно-правових актів, які регулюють процес обміну податковою інформацією та визначають механізми забезпечення прозорості фінансових потоків щодо американських платників податків. Ці нормативно-правові акти спрямовані (таблиця 1) на забезпечення відповідності українських фінансових установ міжнародним стандартам податкової прозорості та запобігання ухиленню від податків.

Таблиця 1

Нормативно-правове регулювання FATCA в Україні

Нормативно-правовий акт	Опис
Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил й застосування положень Закону США "Про податкові вимоги до іноземних рахунків" (FATCA) [16]	Основна угода, що регулює виконання вимог FATCA в Україні та визначає механізми обміну інформацією про фінансові рахунки американських платників податків.
Наказ Міністерства фінансів України від 12.08.2020 № 496 "Про затвердження Порядку заповнення і подання фінансовими агентами звіту про підзвітні рахунки відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил й застосування положень Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (FATCA)" [114]	Регулює порядок подання звітності українськими фінансовими установами щодо підзвітних рахунків і передачу цієї інформації до IRS.
Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [9]	Визначає основи для збору та передачі податкової інформації відповідно до FATCA, включаючи визначення підзвітного рахунку.
Постанова Правління Національного банку України від 07.07.2020 № 96 «Про затвердження Переліку небанківських фінансових установ, які зобов'язані виконувати обов'язки фінансових агентів» [11]	Затверджує перелік небанківських фінансових установ, які зобов'язані виконувати обов'язки фінансових агентів відповідно до FATCA.
Рішення Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку від 06.10.2020 № 578 «Про встановлення переліку небанківських фінансових установ, які зобов'язані виконувати обов'язки фінансових агентів» [13]	Встановлює додатковий перелік небанківських фінансових установ, що повинні виконувати обов'язки фінансових агентів відповідно до FATCA.

Державна податкова служба України (ДПС) є уповноваженим представником Міністерства фінансів України для виконання положень Угоди FATCA та виступає компетентним органом України для цілей обміну податковою інформацією відповідно до цієї угоди.

Автоматичний обмін податковою інформацією передбачає щорічне заповнення фінансовими агентами звітів про рахунки, відкриті резидентами США у фінансових установах України. Цей звіт повинен бути поданий виключно в електронній формі за допомогою одного XML-файлу, формат якого визначено в додатку 1 до Порядку № 496. Важливо, що звіт має бути

заповнений англійською мовою (латинськими літерами), а також повинні бути дотримані вимоги щодо заповнення та подання XML-файлів, які публікуються на вебсайті СВД США.

Фінансовий агент — це банк або небанківська фінансова установа, яка відповідно до вимог Податкового кодексу України та інших розпорядчих документів Національного банку України і НКЦПФР зобов'язана подавати звіт про підзвітні рахунки до ДПС. Обов'язки фінансових агентів:

1. Щорічне подання звітів про підзвітні рахунки до ДПС до 01 липня за попередній звітний (календарний) рік.

2. Повідомляти ДПС про актуальну контактну інформацію до 01 лютого кожного року. Це включає: GIN (Global Intermediary Identification Number), ЄДРПОУ, найменування фінансової установи, електронну пошту.

У контексті міжнародної боротьби з фінансовими злочинами, AML і KYC є невід'ємними елементами, які забезпечують надійність та стабільність податкової і бюджетної системи. Водночас ці механізми тісно взаємодіють з іншими міжнародними ініціативами, такими як FATCA, що сприяє обміну податковою інформацією між країнами та підвищує рівень фінансової прозорості.

Боротьба з легалізацією грошових коштів (Anti-money laundering — AML) є важливою складовою фінансової безпеки країни та її економіки, що включає цілу низку заходів, спрямованих на запобігання використанню фінансових установ для легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, або для фінансування тероризму. Завдання AML — не лише зменшити ризики для фінансової системи, а й забезпечити відповідність міжнародним стандартам боротьби з відмиванням грошей та тероризмом.

Однією з основних процедур, що входить до практики AML, є KYC (Know Your Customer), що перекладається як «Знай свого клієнта». Це набір вимог і стандартів, що застосовуються фінансовими установами (банками, страховими компаніями, інвестиційними фірмами тощо) для перевірки

клієнтів перед проведенням фінансових операцій. Процес включає в себе перевірку ідентифікаційних даних клієнта та аналіз походження коштів, щоб гарантувати, що вони не мають злочинного походження і не використовуються для фінансування незаконної діяльності. Процедури КУС зазвичай включають: ідентифікацію клієнта (збирання і перевірка особистих документів клієнта, що підтверджують особу); оцінку фінансових ресурсів (перевірка джерел доходів клієнта для визначення, чи не має його діяльність підозрілого характеру); оцінку ризиків (визначення ризику, який може нести клієнт для фінансової установи, враховуючи його діяльність, географічне місцезнаходження та інші фактори).

Фінансові установи, зокрема банки, використовують AML/КУС для підтримки своєї репутації та для захисту від можливих юридичних та фінансових ризиків. Це також необхідно для виконання вимог національних і міжнародних регуляторів. Завдяки цьому фінансові установи не лише гарантують, що їхні клієнти дотримуються закону, але й забезпечують прозорість своїх операцій, що є важливим фактором для збереження довіри до фінансової системи. Отже, AML і КУС є необхідними інструментами для підтримання надійності фінансових установ і стабільності економічної системи.

Застосування КУС є не тільки обов'язковим для банків, а й для багатьох інших фінансових організацій, таких як страхові компанії, інвестиційні фірми, бухгалтерські та юридичні компанії, що працюють з великими фінансовими потоками. Це дозволяє виявляти та протидіяти не лише відмиванню грошей, а й шахрайству, розкраданням, фінансуванню незаконних операцій і ухиленню від податків. КУС також надає фінансовим установам можливість моніторити та оцінювати ризики, пов'язані з їхніми клієнтами, і оперативно на них реагувати. Ці заходи знижують ризики використання фінансових установ для незаконних цілей, що сприяє

стабільності та здоровому функціонуванню як національної, так і міжнародної фінансової системи.

AML і FATCA працюють разом, щоб забезпечити стабільність фінансових установ і боротися з фінансовими злочинами. Вони допомагають країнам виконувати свої міжнародні зобов'язання в рамках боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, гарантуючи прозорість фінансових потоків. Реалізуючи стратегії AML, фінансові установи застосовують KYC для перевірки клієнтів, що дозволяє запобігти використанню банків для відмивання грошей. Крім того, FATCA гарантує, що інформація про американських платників податків передається між країнами, що допомагає виявляти схеми ухилення від податків та незаконні фінансові операції. Загалом, ці системи взаємодіють для забезпечення більш прозорої та надійної фінансової системи, де країни співпрацюють для виявлення та запобігання фінансовим злочинам, таким як відмивання грошей, фінансування тероризму та ухилення від сплати податків.

Висновки і перспективи подальших досліджень. FATCA є потужним інструментом для боротьби з фінансовими злочинами та податковими правопорушеннями, оскільки сприяє підвищенню прозорості фінансових потоків і полегшує контроль за виконанням податкових зобов'язань. У рамках FATCA існують дві основні моделі взаємодії з IRS: Модель 1 і Модель 2. Україна приєдналася до FATCA за моделлю 1B, що передбачає односторонній обмін інформацією, де Україна передає інформацію про американських платників податків до IRS, але не отримує її з США. Хоча ця модель обмежує доступ України до інформації з США, вона дозволяє виконувати міжнародні зобов'язання щодо прозорості фінансових потоків і зменшує ризики фінансових санкцій для українських фінансових установ, сприяючи покращенню міжнародної співпраці. Фінансові механізми AML (Anti-Money Laundering) і KYC (Know Your Customer) є важливими складовими боротьби з відмиванням грошей, а

також сприяють зменшенню ухилення від сплати податків. Інтеграція FATCA з цими системами дозволяє підвищити рівень податкової прозорості та забезпечити фінансову стабільність. Це, в свою чергу, позитивно впливає на бюджетну стабільність країни, сприяючи зміцненню податкової системи. Перспективи подальших досліджень полягають у оцінці ефективності реалізації FATCA в Україні, зокрема в аналізі його впливу на фінансову стабільність країни, національну податкову систему та функціонування фінансових установ.

Література

1. Ahrens L., Bothner F. The Big Bang: Tax Evasion After Automatic Exchange of Information Under FATCA and CRS. *New Political Economy*. 2019. Vol. 25. issue 6. P. 849–864. DOI: <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1639651>
2. Cheng S., Massa M., Zhang H. Can Tax Evasion Impact Managerial Incentives? *Evidence from the FATCA and Offshore Mutual Funds*. PBCSF-NIFR Research Paper, 2025. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3683674>
3. EUR-Lex. Council Directive 2003/48/EC of 3 June 2003 on taxation of savings income in the form of interest payments. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/48/oj/eng> (дата звернення: 01.07.2025)
4. Hernandez C. Analysis of the United States and Greenland Agreement to Improve International Tax Compliance and Implement FATCA. 2022. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4334285>
5. IRS. Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA). URL: <https://www.irs.gov/businesses/corporations/foreign-account-tax-compliance-act-fatca> (дата звернення: 02.07.2025)
6. NV Новини. За крок до скасування банківської таємниці. Що зміниться. 2019. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/za-krok-do-skasuvannya-bankivskoj-tayemnici-50052685.html> (дата звернення: 02.07.2025)

7. Simone L. D., Stomberg B. Has FATCA succeeded in reducing tax evasion through foreign accounts? *Oxford Review of Economic Policy*. 2023. Vol. 39, issue 3. P. 550–564. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxrep/grad020>

8. Дяченко С., Фенюк Я. Удосконалення інституційних механізмів регулювання діяльності офшорів в умовах глобалізації. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. № 1 (99). С. 99-104. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.16>

9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 04.07.2025)

10. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 03.07.2025)

11. Про встановлення переліку небанківських фінансових установ, які зобов'язані виконувати обов'язки фінансових агентів: Рішення НКЦПФР від 06.10.2020 № 578. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1134-20#Text> (дата звернення: 01.07.2025)

12. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text> (дата звернення: 03.07.2025)

13. Про затвердження Переліку небанківських фінансових установ, які зобов'язані виконувати обов'язки фінансових агентів: Постанова НБУ від 07.07.2020 № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0096500-20#Text> (дата звернення: 05.07.2025)

14. Про затвердження Порядку заповнення і подання фінансовими агентами звіту про підзвітні рахунки відповідно до Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил й застосування положень Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (FATCA): Наказ МФУ від 12.08.2020 № 496.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0810-20#Text> (дата звернення: 02.07.2025)

15. Сирко Д. Еволюція міжнародно-правового співробітництва держав у сфері обміну податковою інформацією. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. Том 137, № 6. С. 95–110. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(137\)07](https://doi.org/10.31617/3.2024(137)07)

16. Угода між Урядом України та Урядом Сполучених Штатів Америки для поліпшення виконання податкових правил й застосування положень Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків» (FATCA) від 07.02.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_005-17#Text (дата звернення: 04.07.2025)

17. Хмара М., Демидчук К. Сучасний стан міжнародного антиофшорного регулювання. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 1(99). С. 42–48. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-1\(99\)-42-48](https://doi.org/10.26642/ema-2022-1(99)-42-48)

References

1. Ahrens, L., Bothner, F. (2019) The Big Bang: Tax Evasion After Automatic Exchange of Information Under FATCA and CRS. *New Political Economy*, vol. 25, issue 6, pp. 849–864. DOI: <https://doi.org/10.1080/13563467.2019.1639651>

2. Cheng, S., Massa, M., Zhang, H. (2025) Can Tax Evasion Impact Managerial Incentives? *Evidence from the FATCA and Offshore Mutual Funds. PBCSF-NIFR Research Paper*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3683674>

3. EUR-Lex (2003) Council Directive 2003/48/EC of 3 June 2003 on taxation of savings income in the form of interest payments. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2003/48/oj/eng>

4. Hernandez, C. (2022) Analysis of the United States and Greenland Agreement to Improve International Tax Compliance and Implement FATCA. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4334285>

5. IRS. Foreign Account Tax Compliance Act (FATCA). Available at: <https://www.irs.gov/businesses/corporations/foreign-account-tax-compliance-act-fatca>
6. NV Novyny (2019). Za krok do skasuvannia bankivskoi taiemnytsi. Shcho zminytsia. Available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/za-krok-do-skasuvannya-bankivskoji-tayemnici-50052685.html> [in Ukrainian].
7. Simone, L. D., Stomberg, B. (2023) Has FATCA succeeded in reducing tax evasion through foreign accounts? *Oxford Review of Economic Policy*, vol. 39, issue 3, pp. 550–564. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxrep/grad020>
8. Diachenko, S., Feniuk, Ya. (2023) Udoskonalennia instytutsiinykh mekhanizmiv rehuliuвання diialnosti ofshoriv v umovakh hlobalizatsii. *Mechanism of an Economic Regulation*, № 1 (99), pp. 99-104. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.16> [in Ukrainian].
9. Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
10. Pro banky i bankivsku diialnist: Zakon Ukrainy vid 07.12.2000 № 2121-III. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> [in Ukrainian].
11. Pro vstanovlennia pereliku nebankivskykh finansovykh ustanov, yaki zoboviazani vykonuvaty oboviazky finansovykh ahentiv: Rishennia Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 06.10.2020 № 578. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1134-20#Text> [in Ukrainian].
12. Pro depozytarnu systemu Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2012 № 5178-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17#Text> [in Ukrainian].
13. Pro zatverdzhennia Pereliku nebankivskykh finansovykh ustanov, yaki zoboviazani vykonuvaty oboviazky finansovykh ahentiv: Postanova Natsionalnogo banku Ukrainy vid 07.07.2020 № 96. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0096500-20#Text> [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennia Poriadku zapovnennia i podannia finansovymy ahentamy zvituv pro pidzvitni rakhunky vidpovidno do Uhody mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Spoluchenykh Shtativ Ameryky dlia polipshennia vykonannia podatkovykh pravyl y zastosuvannia polozhen Zakonu SShA «Pro podatkovy vymohy do inozemnykh rakhunkiv» (FATCA): Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 12.08.2020 № 496. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0810-20#Text> [in Ukrainian].

15. Syrko, D. (2024) Evoliutsiia mizhnarodno-pravovoho spivrobitnytstva derzhav u sferi obminu podatkovoiu informatsiieiu. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, vol. 137, № 6, pp. 95–110. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(137\)07](https://doi.org/10.31617/3.2024(137)07) [in Ukrainian].

16. Uhoda mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Spoluchenykh Shtativ Ameryky dlia polipshennia vykonannia podatkovykh pravyl y zastosuvannia polozhen Zakonu SShA «Pro podatkovy vymohy do inozemnykh rakhunkiv» (FATCA): mizhnarodnyi dokument vid 07.02.2017. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_005-17#Text [in Ukrainian].

17. Khmara, M., Demydchuk, K. (2022) Suchasnyi stan mizhnarodnoho antyofshornoho rehuliuвання. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, vol. 1(99), pp. 42–48. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-1\(99\)-42-48](https://doi.org/10.26642/ema-2022-1(99)-42-48) [in Ukrainian].